

הלכות מתנות עניים פרק ב

א. כל אכל, שגדוליו מן הארץ, ונשמר, ולקטתו כלו כאחת, ומכניסין אותו לקיום חייב בפאה, שנאמר "ובקצרכם את-קציר ארצכם" (ויקרא יט, ט; ויקרא כג, כב). כל הדומה לקציר בחמש דרכים האלו, הוא שחייב בפאה כגון התבואה, והקטניות, והחרובין, והאגוזין, והשקדים, והרמונים, והענבים, והזיתים, והתמרים בין רטבים בין יבשים, וכל כיוצא באלו.

ב. אבל אסטים ופואה וכיוצא בהן פטורין, מפני שאינן אכל. וכן כמהין ופטירות פטורין, מפני שאין גדוליהן מן הארץ כשאר פרות הארץ. וכן ההפקר פטור, שאין לו מי שישמרנו שהרי הוא מפקר לכל. וכן התאנים אינן חייבין בפאה, שאין לקטתן כאחד אלא יש באילן זה מה שיגמר היום ויש בו מה שיגמר לאחר כמה ימים. וכן הירק פטור, שאין מכניסין אותו לקיום.

ג. השומים והבצלים חייבין בפאה, שהרי מיבשין אותן ומכניסין אותן לקיום; וכן האמהות שלבצלים שמניחין אותן בארץ לקח מהן הזרע, חייבות בפאה. וכן כל כיוצא בהן. קרקע כל שהוא חייב בפאה, ואפלו היתה שלשתפין שנאמר "קציר ארצכם" (ויקרא יט, ט; ויקרא כג, כב), אפלו שלרבים.

ד. שדה שקצרוה גויים לעצמן, או קצרוה לסטים, או קרסמוה נמלים, או שברתה הרוח או בהמה הרי זו פטורה מן הפאה, שחובת הפאה בקמה. קצר חציה, וקצרו הלסטים חציה שנשאר הרי זו פטורה, שהחייב בחצי שקצרו הלסטים.

ה. אבל אם קצרו הלסטים חציה, וחזר הוא וקצר השאר נותן פאה לשעור מה שקצר; קצר חציה, ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל. קצר חציה, והקדיש חציה הפודה מיד הגזבר נותן פאה לכל; קצר חציה, והקדישו הרי זה מניח מן הנשאר פאה הראויה לכל.

ו. כרם שהיה בוצר ממנו ענבים למכר בשוק, ובדעתו שיניח השאר לגת לדרך אותו אם היה בוצר לשוק מכאן ומכאן הרי זה נותן פאה למה שבוצר לגת, כפי הנשאר. ואם היה בוצר לשוק מרוח אחת בלבד הרי זה נותן פאה מן הנשאר, כפי הראוי לכל הכרם: הואיל ובצר מרוח אחת אינו כבוצר עראי מעט מכאן ומעט מכאן, שהוא פטור.

ז. וכן הקוטף מלילות מעט מעט ומכניס לביתו אפלו קטף פן כל שדהו, פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה. הקוצר כל שדהו קדם שתגמר ועדין לא הביאה שליש, הרי זו פטורה; ואם הגיעה לשליש, חייבת. וכן בפרות האילן אם נגמרו שליש גמירתן, חייבין.

ח. המקדיש את שדהו והיא קמה, ופדיה והיא קמה חייבת בפאה. קצרה הגזבר, ואחר כך פדיה פטורה: שבשעת חיוב הפאה, היתה קדש שאינו חייב בפאה.

ט. גוי שקצר שדהו, ואחר כך נתגיר הרי זו פטורה מן הפאה ומן הלקט ומן השכחה, אף על פי שאין השכחה אלא בשעת העמור.

י. אין שוכרין פועלים גויים לקצור, מפני שאינן בקיאים בלקט ופאה; ואם שכר וקצרו את כלה, הרי זו חיבת בפאה.

יא. בעל הבית שקצור כל שדהו, ולא הניח פאה הרי זה נותן מן השבילים פאה לעניים, ואינו צריך לעשר; ואפלו נתן להם רב הקציר משום פאה, הרי זה פטור מן המעשרות. וכן אם דש ועדין לא זרה, נותן להם הפאה קדם שיעשר; אבל אם דש וזרה ברחת ובמזרה, וגמר מלאכתו מעשר ואחר כך נותן להם מן הפרות המעשרין, שעור הפאה הראויה לאותה שדה. וכן באילנות.

יב. אין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה כדי שיהיו העניים יודעין מקום שיכבאו לו, וכדי שתהיה נפרת לעוברים ולשבים ולא יחשד; ומפני הרמאים, שלא יתכון לקצור הכל ואומר לאלו שרואים אותו קוצר סוף השדה, בתחלת השדה הנחתתי. ועוד, שלא ישמר שעה שאין שם אדם, ויניחנה, ויתננה לעני הקרוב לו.

יג. עבר והניח הפאה בתחלת השדה, או באמצעה הרי זו פאה; וצריך שיניח בסוף השדה, כשעור הפאה הראויה למה שנשאר בשדה אחר שהפריש את הראשונה. בעל הבית שנתן פאה לעניים, ואמרו לו תן לנו מצד זה, ונתן להם זו וזו פאה; וכן בעל השדה שהפריש פאה, ואמר הרי זו פאה וגם זו, או שאמר הרי זו פאה, וזו הרי שתיהן פאה.

יד. אסור לפועלים לקצור את כל השדה, אלא מניחין בסוף השדה כשעור הפאה; ואין לעניים בה כלום, עד שיפרישנה בעל הבית מדעתו. לפיכך עני שראה פאה בסוף שדה אסור לו לגע בה משום גזל, עד שיודע לו שהיא מדעת בעל הבית.

טו. הפאה שלתבואה וקטניות וכיוצא בהן מזרעים הנקצרים, וכן פאת הכרם והאילנות נתנת במחבר לקרקע, והעניים בוזזין אותה בידם; ואין קוצרין אותה במגלות, ולא עוקרין אותה בקרדמות כדי שלא יכו איש את רעהו. רצו אותן העניים לחלק אותה ביניהם, הרי אלו מחלקין; אפלו תשעים ותשעה אומרים לחלק, ואחד אומר לבז לזה האחד שומעין שאמר כהלכה.

טז. פאה שלדלית ושלדקל, שאין העניים מגיעין לבז אותה אלא בסכנה גדולה בעל הבית מוריד אותה, ומחלק בין העניים; ואם רצו כלן לבז אותה לעצמן, בוזזין; ואפלו תשעים ותשעה אומרים לבז, ואחד אומר לחלק שומעין לאחד שאמר כהלכה, ומחייבין בעל הבית להוריד ולחלק ביניהן.

יז. בשלוש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים בשדה, או מניחין אותן לבז אותה בשחר, ובחצות היום, ובמנחה; ועני שבא בלא זמן זה, אין מניחין אותו לטל כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו כלן לטל.

יח. ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום מפני שיש שם עניות מניקות שצריכות לאכל בתחלת היום, ויש שם קטנים שאינן נעורין בבקר ולא יגיעו לשדה עד חצי היום, ויש שם זקנים שאינם מגיעין עד המנחה.

יט. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר, או שנפל עליה,

או שפרס טליתו עליה קונסין אותו, ומעבירין אותו ממנה;
ואפלו מה שנטל, לוקחין אותו מידו וינתן לעני אחר.

ב. מי שלקט את הפאה ואמר, הרי זה לאיש פלוני העני אם
עני הוא זה שלקט מתוך שזכה בה לעצמו, זכה בה לאותו
פלוני; ואם עשיר הוא לא זכה לו, אלא יתננה לעני שנמצא
ראשון.

כא. בעל הבית שהניח פאה לעניים אלו העומדים לפניו, ובא
עני אחר ונטלה זכה בה: שאין העני זוכה בלקט ושכחה ופאה
וסלע שלמציאה, עד שיגיעו לידו.